

Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олега Ольжича

Науково-методичний відділ

**Бібліотека як міст культурної інтеграції
внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади**
досвід реалізації проекту

Житомир, 2016

Бібліотека як міст культурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади : досвід реалізації проекту / Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Ольжича ; уклад. О. Люблянська, ред. Г. Врублевська. – Житомир : ЖОУНБ ім. О. Ольжича, 2016. – 16 с.

Видання розповідає про проект «Бібліотека як міст культурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади», що реалізовувався Житомирською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. О. Ольжича і Житомирською обласною молодіжною громадською організацією «Паритет» протягом вересня-листопада 2015 року. Заходи проекту відбулися у 9 бібліотеках Житомирської області.

На обкладинці використані світлини проекту «Донбас – це ми» фотографів Назара Захарченка і Марії Шевчук (м. Алчевськ Луганської області)

.

Внаслідок окупації Криму та військових дій на сході України сотні тисяч мешканців цих регіонів полишили свої домівки та перебралися у глиб країни, подалі від окупаційного режиму та війни. Норми міжнародного права визначають цих людей як внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Бібліотеки, як установи, що надають соціально значущі послуги, не могли лишитися осторонь проблеми прийняття нових мешканців. Проблемою опікуються як державні установи, так і громадські організації, підтримка процесів інтеграції надходить від багатьох українських та закордонних донорів.

Інститут з міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International), громадська організація «Інформаційно-дослідний центр «Інтеграція та розвиток» за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини 2015 року реалізовували проект «Від руйнування до творення. Шляхи примирення в українському суспільстві». В рамках цього проекту був оголошений конкурс міні-грантів, переможцями якого стали в тому числі Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Паритет» у співпраці з Житомирською обласною універсальною науковою бібліотекою імені О. Ольжича.

Проект «Бібліотека як міст культурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади» реалізовувався організаціями-партнерами з кінця вересня по листопад 2015 року в Житомирській області.

Для розуміння засад, на яких ґрунтувалася змістовна частина проекту, слід усвідомлювати, що сьогочасна публічна бібліотека – це не лише місце зберігання і видачі книжок чи безкоштовного доступу до Інтернету. Сучасна бібліотека – це заклад соціальної сфери, який обслуговує усіх людей незалежно від віку, статі, майнового становища, релігійних переконань чи інших чинників. При цьому, в сільській місцевості бібліотека є майже єдиною такою інституцією. Саме тому бібліотека є найбільш доступним осередком для збору і згуртування громади у більшості населених пунктів країни. І саме через бібліотеки, як

заклади культури і просвіти, можливо зрушувати процес змін у громадах, процес розбудови громадянського суспільства.

В рамках проекту, що реалізовувався у співпраці ЖОМГО «Паритет» та Житомирської ОУНБ ім. О. Ольжича, відбулося 14 заходів, в яких взяли участь більше 600 осіб як з числа переселенців, так і місцевих мешканців. Саме спільні заходи мали допомогти людям познайомитись та подолати упередження й стереотипи обох сторін взаємодії.

До участі у проекті запрошувалися публічні бібліотеки області, за результатами конкурсу проектних заявок до реалізації були залучені дев'ять бібліотек Житомирщини: Житомирська ОУНБ ім. О. Ольжича, Житомирська обласна бібліотека для дітей, бібліотеки Андрушівського, Баранівського, Брусилівського, Коростенського районів, а також міст: Бердичів, Коростень, Новоград-Волинський.

Житомирська область прийняла не багато-не мало – близько 8 тисяч осіб. Ми сподівались, що завдяки бібліотечним ініціативам, переселенці отримають новий імпульс для інтеграції в приймаючі громади. І можемо сказати, що своїєї мети ми досягли.

Обмірковуючи та обговорюючи заходи, що мають бути втілені, ми виходили з відомого меседжу: «Послуги, що виходять з потреб цільової аудиторії завжди виграють в послуг, що ґрунтуються на власних можливостях». Саме це ми намагалися донести бібліотекарям, яких зібрали на перший настановчий тренінг наприкінці вересня. Ми ставили перед бібліотечними працівниками завдання: організувати такі заходи, які справді будуть потрібні як переселенцям, так і місцевим мешканцям. Тому на першому тренінгу ми зосередилися на темі потреб цільової аудиторії та подоланні внутрішніх стереотипів.

Тренінг «Роль бібліотеки в культурній інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді в умовах військового конфлікту» Житомирська ОУНБ ім. О. Ольжича

Тренінг «Роль бібліотеки в культурній інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади в умовах військового конфлікту» Житомирська ОУНБ ім. О. Ольжича

Учасники тренінгу розуміли, що люди, які нещодавно прибули до нового місця проживання, мають широкий спектр матеріальних і побутових проблем. Але їм усім довелося поставити себе не місце цих людей, які виявилися відірваними не тільки від рідного дому й роботи, а й залишилися без сталого кола спілкування, без знання інфраструктури місцевості, її традицій та особливостей. Переселенцям довелося знов з'ясовувати, де знаходяться органи влади і соцзахисту, медичні і освітні установи; як називаються окремі райони нового міста і яким транспортом туди дістатися; де економніше купувати товари; як влаштувати дозвілля дітей... Багато аспектів життя простої людини випадало з уваги бібліотекарів до цього заняття. Під час мозкового штурму у підгрупах та наступного обговорення учасники все більше переконувалися, що лише житлом, роботою і влаштованим побутом потреби переселенців не вичерпуються і що бібліотеки можуть зробити багато чого для вдалого входження людей у нову громаду.

Після закінчення тренінгів було оголошено конкурс заявок на організацію окремих заходів. Бюджет кожного з заходів мав відповідати меті і формам проведення та не перевищувати 600 гривень. Методисти ЖОУНБ ім. О. Ольжича надавали бібліотечним працівникам області допомогу в написанні конкурсних

заявок, консультували щодо форм проведення і організації, відвідували заходи, висвітлювали їх у соціальних мережах.

Всі десять реалізованих ініціатив мали різну тематику, зміст, емоційне забарвлення, але всі вони принесли певну користь учасникам. Далі – докладніше про окремі заходи.

Житомирська обласна бібліотека для дітей під час екскурсії історичним центром міста познайомила батьків і дітей з історією, діяльністю і можливостями додаткового навчання у закладах культури.

Мистецько-краєзнавчий диліжанс «Відкриваємо перлини рідного міста разом з бібліогідом» Житомирська обласна бібліотека для дітей

У Новоград-Волинській міській бібліотеці відбувся взаємний обмін корисними знаннями – переселенка з Луганська провела для дітей майстер-клас з виготовлення осінньої листівки, а місцеві мешканці поділилися порадами грибникам.

Осінній мікс «Несе Полісся в кошику дари» Новоград-Волинська ЦМБ

У Баранівській районній бібліотеці місцеві майстрині провели майстер-клас з манікюру, святкової зачіски, прикрашання торта, роботи в техніці квілінгу.

Майстер-клас «Секрети баранівських професіоналів» Баранівська РБ для дорослих і дітей

У Коростенській міській і Андрушівській районній бібліотеці відбулися теплі зустрічі, де звучала музика і вірші, присутні спілкувалися та насолоджувалися атмосферою тепла і затишку. У кожному з цих заходів на сцені були місцеві митці та переселенці, які співали й читали власні вірші.

«Аромат чаю з присмаком древлянської осені» Коростенська центральна міська бібліотека ім. М. Островського

Вечір-зустріч з митцями Андрушівського району «Єднання країни через культуру» Андрушівська районна бібліотека для дорослих

В Коростенській районній бібліотеці вперше відбувся захід в форматі «Живої бібліотеки». Цей формат зустрічей був створений саме для подолання стереотипів та виховання толерантності в молоді. Коростенська Жива бібліотека «Мінливості долі» об'єднала переселенців, студентів професійних навчальних заходів, представників державних установ, пересічних читачів районної бібліотеки.

Жива бібліотека «Мінливості долі» Коростенська районна бібліотека ім. М. Сингаївського

В Брусилівській районній бібліотеці зібралися переселенці різних років – ті, що приїхали до Брусилова з Народицького району Житомирщини після Чорнобильської аварії, та нинішні ВПО. Людей об'єднали спільні проблеми, переживання, співчуття та розуміння, що всі перешкоди можна здолати гуртом.

Вечір-зустріч «Переплелися наші долі» Брусилівська центральна районна бібліотека

В Бердичівській міській бібліотеці переселенці долучилися до вже існуючого сімейного клубу ДоброНосиків (тих, що «носять добро»). Театралізована презентація Бердичева як міста дружби чотирьох різних культур, конкурси, спільне опрацювання присутніми Конституції Дружби та частування стравами української, російської польської і єврейської кухні не залишили байдужими ані дітей, ані дорослих, яких зібралося того дня в бібліотеці більше сімдесяти. Відео про захід дивіться за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=S03g3SdcBOY>

Візитівка міста «Чотири рази культурний і безліч разів сердечний» Бердичівська центральна міська бібліотека

Майстер-клас з виготовлення паперових квітів, що провели бібліотекарі Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Ольжича, дав змогу учасникам поспілкуватися, зробити власними руками букети з цукерками, відпочити і знайти нових друзів. Тим більше, що того ж дня в бібліотеці відбувались заходи до Геловіну, і всі бажаючі могли долучитися.

Майстер-клас «Квіткова феєрія» Житомирська ОУНБ ім. О. Ольжича

Завершилися бібліотечні заходи проекту зустріччю в бібліотеці імені Ольжича з письменником, видавцем, науковцем Василем Ґабором. Учасники розмови поспілкувалися зі справжнім інтелегентом і інтелектуалом, обговорили питання творчості та суспільно важливі теми.

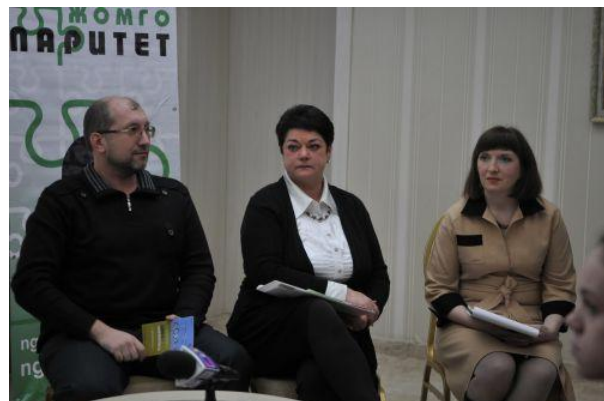

**Зустріч з письменником Василем Ґабором «Про що думає людина»
Житомирська ОУНБ ім. О. Ольжича**

Провідною характеристикою усіх згаданих заходів стала атмосфера доброзичливості. Деся учасники плакали, висловлювали співчуття та прагнення допомогти переселенцям, деся усі разом посміхалися та раділи життю, деся ставили складні запитання та отримували щирі відповіді. Не було на цих заходах тільки одного - байдужості.

На завершення бібліотечних заходів ЖОМГО «Паритет» організувала панельну дискусію «Як залучити громаду до співтворення культурного простору міста?». Участь у панельній дискусії взяли митці, громадські активісти, представники соціально відповідального бізнесу, науковці, освітяни, журналісти та бібліотекарі, що працювали у проекті. Питання перетворення населеного пункту у мистецький простір, комунікації культурних інституцій із громадою та згуртування людей задля суспільно важливих ініціатив обговорювалися під час дискусії.

Після дискусії учасники були запрошені на екскурсію в місто Бердичів, де відвідали Монастир Босих Кармелітів, музей Джозефа Конрада-Коженювського, Бердичівську міську бібліотеку для дітей та музей єврейства, що був відкритий у вересні 2015 р. на території дитячої бібліотеки.

Панельна дискусія «Як залучити громаду до співтворення культурного простору міста?»

Експерсія учасників проекту до Бердичева: Монастир Босих Кармелітів та музей Джозефа Конрада-Коженівського

Експерсія учасників проекту до Бердичева: Міська бібліотека для дітей та Музей єврейства

На підсумковому круглому столі, що відбувся в Житомирській ОУНБ бібліотекарі знову зібрались разом та розповіли колегам про втілені заходи. Нашою метою, як методичного центру, було не тільки дати можливість поділитися досвідом, а й з'ясувати, чи відбулися у громадах і бібліотеках-учасницях якісь зміни після проведених заходів. Треба відмітити, що зміни є.

Заходи проекту спонукали людей до нових знайомств, зустрічей і стосунків, до розширення кола спілкування та суспільної взаємодії. Так, під час майстер-класу зі святкової зачіски у Баранівській районній бібліотеці моделлю стала переселенка-випускниця. На завершення перукарка і її модель домовилися про безкоштовну зачіску для дівчини на випускний вечір.

Бібліотекарі Житомирської обласної бібліотеки для дітей з'ясували, що двоє з учасників проведеного заходу долучилися до безкоштовного навчання для дітей в музичному училищі та до занять в мистецькій майстерні «АРТ-село».

Цікавим був досвід Коростенської районної бібліотеки, що проводила «живу бібліотеку». Організаторка заходу, бібліограф Лідія Власенко, зізналася, що розпочинати таку ініціативу було трохи лячно. Найскладнішим було вмовити

переселенців стати «книгами» на заході. Одна з переселенок, лікар за фахом, говорила, що не розуміє, навіщо це потрібно, адже вона вважала, що вже досить вдало інтегрувалася у місцеву громаду, має роботу, коло спілкування. Вже побувавши в ролі живої книги ця жінка щиро подякувала організаторам і зізналася, що тільки зараз зрозуміла, як багато ще можна дізнатися про Коростенщину і її мешканців, які надзвичайні люди тут живуть. Вона познайомилася зі своїми земляками і благодійниками, що опікуються переселенцями, висловила бажання брати участь у культурно-мистецьких заходах.

Бібліотекарі отримали зворотній зв'язок і від людей, які «читали» живі книжки і раніше упереджено ставилися до переселенців з Донбасу. Хтось сказав «я зрозумів, що вони такі ж люди, як і ми, з тими самими цінностями», а хтось не тільки подолав власні упередження до людей з Донбасу, а навіть спромігся допомагати родині переселенців.

Багато стереотипів та суб'єктивних перешкод до згуртування було подолано тільки під час реалізації проекту. Тепер сміливо можна заявити, що такі заходи змінюють суспільство на краще, бо спілкування, спільне обговорення складних питань, можливість висловитися і бути почутим дає надію, що ми нарешті дійдемо згоди у суспільстві. І така діяльність – теж сфера опікування бібліотек, бо в усі часи основною «формою роботи» бібліотеки є саме спілкування.

Багато хто з бібліотекарів зауважили, що завдяки проекту книгозбірні отримали новий поштовх для розвитку.

Сімейний клуб «ДоброНосики» Бердичівської центральної міської бібліотеки прийняв до своїх лав багато нових учасників з числа переміщених осіб, бібліотекарі обмірковують можливість проводити заняття у клубі частіше. А бажаючих багато, подивившись на дітей, батьки заявили, що також хочуть взяти участь у якихось «активностях», поспілкуватися між собою на неординарні, не побутові теми, змістовно провести дозвілля в бібліотеці. До бібліотекаря також звернувся 17-річний брат одного з «ДоброНосиків» з ініціативою створити і модерувати групу клубу у соцмережі. Цей же юнак поділився, що разом з друзями займається воркаутом, та вони не мають місця, де можна зібратися і просто поговорити на теми, що їх хвилюють. Тож, «накльовується» ще й підлітковий клуб.

Організатор клубу «ДоброНосики», відома у бібліотечному світі авторка блогу «Спокушаючи книгою» Тетяна Кущук, закуповувала у видавництві

«Мамине сонечко» книжки для занять у клубі. На запитання, для чого купують так багато книжок, Тетяна розповіла про клуб і його діяльність. Видавництво запропонувало співпрацю і надіслало до бібліотеки безкоштовний комплект дитячих часописів.

Працівники Баранівської районної бібліотеки відзначили, що найбільше всіх учасників заходу зацікавив майстер-клас з квілінгу, усім присутнім сподобалося щось робити руками, і на їхні прохання у бібліотеці створюється новий клуб, де учасники будуть спілкуватися і займатися різними видами рукоділля.

Майстер-клас Анни Трембіцької, бібліотекаря Житомирської ОУНБ ім. О. Ольжича, дав схожі паростки – майстриня-переселенка з Донецької області запропонувала проводити спільні майстер-класи та спромоглася подати власний бізнес-план на здобуття гранту на фінансування підприємницької ініціативи Hand-made майстерні.

Досвід проведення заходів, що об'єднують переселенців і громаду, поширився в області і після завершення проекту. Заходи за активної участі переселенців до кінця 2015 року були проведені в двох сільських бібліотеках Андрушівського району та в Чоповицькій сільській бібліотеці Малинського району

В деяких бібліотеках-учасницях були створені нові «бібліотечні продукти». Під час підготовки Живої бібліотеки працівники Коростенської районної бібліотеки побоювалися, що захід, де люди мають тільки спілкуватися у обмежених групах, може бути нуднуватим. І тому народилася нова ідея – познайомити переселенців з поліською кухнею, а докладніше – з дерунами, які тут готують традиційно. Вже більше 10 років у вересні в Коростені відбувається Міжнародний фестиваль дерунів, на цей захід приїжджає багато туристів, є навіть пам'ятник коростенському деруну. Організаторка Живої бібліотеки Лідія Власенко разом з переселенкою з міста Антрацит Луганської області записала відеоролик - майстер-клас з дерунярства. Переглянути це відео можна за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=xsqjiQkroGM>

Працівники бібліотек зауважили, що під час проекту спробували використати нові підходи до організації заходів, і це новаторство виправдало себе успіхом.

Бібліотекарі Новоград-Волинської бібліотеки зізнавалися, що давно вже намагалися налагодити роботу з ВПО, але чогось їм не вистачало, переселенці не дуже охоче йшли до бібліотеки. Зрозумівши, що людям потрібні не лекції та концерти, а коло спілкування і корисні знання, бібліотечні працівники досягли поставленої мети. Переселенці скористалися можливістю поспілкуватися, відпочити, поділитися своїми знаннями і дізнатися щось цікаве у простій розмові з місцевими мешканцями.

Працівники Коростенської районної бібліотеки помітили, що після вдало проведеної Живої бібліотеки переглянули власний підхід до проведення масових заходів – від гучних промов і великих масштабів вони прагнуть відійти у бік щирої розмови та особистісного спілкування.

Взагалі, у професійному світогляді бібліотекарів відбуваються, на мій погляд, позитивні зміни. Колеги зізнаються, що тепер сміливіше дивляться на можливості проектної діяльності, мовляв, «не такий страшний дідько...». Вони пишаються власними досягненнями, вдалими, по-справжньому живими ініціативами, що були реалізовані та знайшли схвальний відгук.

Сприяли проведені заходи і розвитку волонтерського руху. Директорка Андрушівської районної бібліотеки Неоніла Шпаківська розповіла, що переселенці, які вперше прийшли до бібліотеки на організований захід, вже стали майже активом бібліотеки. Вони долучилися до організації і проведення благодійного концерту на допомогу військовим 95-ї аеромобільної бригади, приєдналися до участі у поетичному клубі, хтось із жінок допомагав шити ляльок для різдвяного вертепу, який проводила бібліотека.

Хочу зазначити також користь цього проекту і для бібліотек-учасників. По-перше, всі вони ще раз нагадали владі, що є важливим соціальним інститутом. В кожній бібліотеці на заході були присутні представники місцевих адміністрацій, районних і селищних рад. А, наприклад, у Брусилові голова сільської ради, послухавши історії переселенців, обіцяв надати бібліотеці новий комп'ютер для потреб користувачів.

За час реалізації проекту, а він тривав трохи більше двох місяців, втілені заходи висвітлювались у різних засобах масової інформації щонайменше 70 разів. Замітка про зустріч у Коростенській міській бібліотеці була опублікована у

всеукраїнській газеті «День». Про наші заходи писали у місцевих газетах і на сайтах, у соціальних мережах, на порталі «Гурт», виходили репортажі і окремі програми міських і обласних телерадіокомпаній.

За умовами участі в проекті всі бібліотеки-учасниці отримали брендовані календарі проекту на 2016 рік, постери та комплекти книжок сучасної української літератури для поповнення своїх фондів.

Бібліотекарі відчули себе важливою ланкою для згуртування громади і провадження суспільно важливих ініціатив. Ми сподіваємось на продовження співпраці, розвиток партнерства і участь у нових проектах.

А всім українцям, що зазнали поневірянь у ці важкі часи, я особисто бажаю знайти своє місце у суспільстві, душевний спокій та те, заради чого хочеться жити, розвиватися й радіти.